

Het zesde gebod – zondag 40

- Schildwolde, 21 februari 2016
- Kees van Dusseldorp
- bediening doop

Liturgie:

Thema: Veiligheid begint bij God

votum en groet

Ps.111:1,6 [Wiekslag 1-8]

doopformulier 1

Ps.90:1

gebed

lezen: HC zondag 40

Num.35:9-15

1 Joh.3:11-24

Ps.139:6,7

preek over het 6^e gebod: 'pleeg geen moord'

Gz.141

geloofsbelijdenis

Gz.168 (canon: 2x)

gebed

collecte

Ld.456:1,2

zegen

Ld.456:3

Gemeente van Christus,

'Ik kan me niet voorstellen dat ik een moord zou kunnen plegen. Ik ben fysiek niet agressief. Ik kan me zelfs niet herinneren dat ik ooit iemand heb geslagen.' Dat was de reactie van Geert Wilders, toen hij in een interview commentaar gaf op alle tien geboden. Marco Borsato reageerde in een vergelijkbaar interview: 'Doden, moord, geweld – het staat allemaal zo ver van mij af.'

'Pleeg geen moord'. Nee natuurlijk niet. Dat is je eerste reactie. Daar is ieder normaal mens het toch wel mee eens. Je mag niet doden. Je mag leven en moet laten leven. Geef elkaar ruimte om te leven. Prachtig, maar niet heel erg persoonlijk. Voor zover ik weet zitten er niet zoveel moordenaars in de kerk. Dit gebod kunnen de meesten afvinken.

Toch heeft het zesde gebod ons in de afgelopen weken veel bezig gehouden. De uitzending van afgelopen maandag over de levenseindekliniek bepaalde ons bij de praktijk rond euthanasie in ons land. Bij ruim vierduizend mensen werd vorig jaar op hun verzoek actief een einde gemaakt aan hun leven. De discussie over abortus een paar weken geleden opende de ogen voor de beslissing die ruim dertigduizend vrouwen vorig jaar hebben genomen om de zwangerschap af te breken. Achter die cijfers liggen verhalen. De nood. De worsteling. En de vele mensen die een vergelijkbare worsteling kennen, maar een andere beslissing namen. Daarmee komt het zesde gebod wel een stuk dichterbij, maar voor de meesten van ons toch nog niet binnen de horizon.

Op een andere manier is in de afgelopen tijd het zesde gebod aan de orde geweest. Rond de strijd tegen ISIS en de beslissing van de Nederlandse overheid om ook in Syrië bombardementen uit te voeren op ISIS-doelen en om de Koerden te steunen in hun strijd. Wanneer is het gerechtvaardigd om mensen te doden? Hoe kun je dat verantwoorden in het licht van Gods Woord? Maar ook dan staat het nog ver af van ons dagelijks leven.

Voel je je wel eens onveilig? Op straat? Bij de winkels? In je huis? Bang voor wat slechte mensen je kunnen aandoen? De cijfers voor criminaliteit, inbraak en diefstal, respectloos gedrag en pesten zijn hoog. Veel mensen voelen zich bedreigd door andere mensen. Er zijn straten waar je 's avonds niet moet wezen. Oudere mensen houden hun tasje stevig vast bij de winkels. Een groep lawaaijere jongeren mijd je het liefst.

'Pleeg geen moord', zegt God. En dan gaat het over wat mensen elkaar kunnen aandoen. Ook in al die stappen die aan moord voorafgaan: haat, woede, afgunst, irritatie. Het zesde gebod heeft betrekking op respect en liefde voor het leven van een ander, juist als je het met iemand niet eens bent. 'Heb je vijand lief', zegt Jezus. Maar hoe realistisch is dat?

Veiligheid begint bij God.

Het verbod op moord is:

een bevrijdend gebod

een kwetsbaar gebod

een bemoedigend gebod

Veiligheid begint bij God. Het verbod op moord is een bevrijdend gebod.

Vrienden van ons maakten een rondreis door Afrika. Via een nieuwsbrief konden we meeleven. Ze mailden dat ze in Botswana de tent op een bewaakt terrein hadden opgezet op 200 meter afstand van de hoofdweg. Wat is nu 200 meter. Maar ze moesten 's morgens vroeg die afstand per taxi afleggen vanwege de kans op beroving. En zo is het in meer landen. Doden en gedood worden is in Syrie en Eritrea de dagelijkse praktijk. Een mensenleven telt daar niet. Speelbal in de handen van de machthebbers.

Dit is niet nieuw. We lezen in het begin van de bijbel van het agressieve gebrul van Lamech: 'Luister naar mij, mijn vrouwen! Wie mij verwondt, die sla ik dood, zelfs wie mij maar een striem toebrenkt.' Dit is harde taal. Van mensen die zich niet door een wet of samenleving laten tegenhouden. Die zichzelf wreken. Steeds harder. Het gebrul van Lamech heeft de toon gezet. Bloedwraak en eerwraak. Niet alleen in de nieuwe culturen die ons land binnenkomen. Steeds weer komt het virus van agressiviteit, intimidatie, geweld en wraakzucht aan de oppervlakte. Haat is explosief. Het veroorzaakt een lawine, die steeds groter en vernietigender vormen aanneemt en nooit verzadigd raakt. De wereld is een onveilige plek. De grootste vijand van de mens is de mens.

Israël wist ervan. Toen ze daar als nieuw volkje bij de berg Sinaï stonden. Ze wisten wat moord was. Hun jongetjes hebben ze zien drijven in de Nijl. Ze wisten wat intimidatie was. De zweepslagen stonden nog op hun rug. Ze wisten wat haat was. Alles wat jood was werd opgejaagd en onderdrukt. Ze hadden hun trauma's, ze hadden hun lidtekens, ze misten hun vermoorde geliefden, ze kenden de agressiviteit van dictators.

'Pleeg geen moord.' Zo spreekt God op dat moment tot zijn volk. 'Pleeg geen moord. Juist jullie niet. Wreek jezelf niet. Laat de haat je niet vergiftigen en tot zonde verleiden. Organiseer straks in het nieuwe land een andere sfeer. Leer van je ervaring en leer van mij. Ga straks in het beloofde land anders met elkaar om dan er met jullie is omgesprongen. Dood geen mensen, zonder dat er een wettige reden voor is. Vraag rechters om daarover te beslissen. Zodat je bewaard wordt voor elkaar en voor jezelf.' Voelt u het verschil? Hoe het gebod van God nieuwe veiligheid biedt? Veiligheid voor wraak, willekeur en de macht van de sterkste. Een bevrijdend gebod, het geeft ruimte om te leven. Het biedt veiligheid en ontspanning.

God wil een samenleving, gebaseerd op recht en billijkheid. God geeft rechters en stelt rechtsspraak in. Niet afhankelijk van willekeur van één persoon. 'Pleeg geen moord,' dat betekent niet dat er nooit iemand gedood mag worden. Maar dan niet uit haat, maar na grondige overweging en op gerechtvaardigde gronden. Je mag pas straffen en een vergelding opleggen als je daartoe bevoegd bent en als je dat zorgvuldig kunt doen. Een politiemann, rechter, docent, ouder, werkgever. Zo heeft het 6^e gebod effect gekregen in een rechtsstaat. We nemen het recht niet in eigen hand, zeker niet als dat het leven van een ander betreft. We beseffen niet half hoeveel veiligheid dat biedt.

In de wetten van Mozes is dit gebod uitgewerkt: niet meer dan een oog voor een oog en een tand voor een tand. Dat klinkt ons hard in de oren. Maar in vergelijking met de buitensporige reactie van Lamech is het een aansporing tot billijkheid. Het doorbreekt de vicieuze cirkel van haat en geweld. Je ziet die cirkel in het groot, tussen landen en volken. Het gaat van kwaad tot erger. Je ziet het in het klein. Tussen groepen in de samenleving, tussen leden in een familie, tussen burens in de straat, tussen jongeren in een klas. Het gaat van kwaad tot erger. Het legt het leven onder druk van angst en wraak. 'Pleeg

geen moord'. Dat betekent: neem het recht niet in eigen hand, laat de straf reëel zijn en maak het leven voor je naaste niet onmogelijk. Een bevrijdend gebod. Zo zet God de lijn uit voor het samenleven in het beloofde land. Het is de lijn van een gezonde maatschappij waarin mensen beschermd worden tegen mensen. Waar kinderen rustig buiten kunnen spelen, jongeren zonder angst rond kunnen fietsen en ouderen zonder zorg oud kunnen worden.

Maar God kan zo'n lijn wel uitzetten voor een veilige samenleving. Maar dat werkt toch alleen als iedereen zich eraan houdt? En dat is een illusie. Er blijven intimiderende mensen, agressieve figuren, wraakzuchtige personen. Mensen maken fouten. Anderen laten zich leiden door boosheid. Mensen blijven mensen pijn doen. Er hoeven maar één of twee asociale mensen in een buurt te wonen, of het heeft effect op de hele omgeving. Er hoeft maar één macho knul of stiekeme meid in de groep te zitten, of de sfeer wordt verziekt. Moet je zulke mensen niet een halt toeroepen, desnoods met geweld?

De God die moord heeft verboden, is ook de God die dit gebod handhaaft. 'Pleeg geen moord', zei Hij, 'want het leven is van mij. Ik zal het niet ongestraft laten als iemand een ander het leven onmogelijk maakt.' De Schepper van het leven. De bevrijder van Israël. De Rechter van de wereld. Hij houdt de wacht. Hem komt de wraak toe. Hij handhaaft het recht. Hij bestraft onrecht, haat, geweld, moord. Mensen komen er niet mee weg, ook al denken ze vaak van wel. God zelf staat naast de slachtoffers en keert zich tegen moordenaars, haters, manipulators. Wij verwachten de komst van de rechter.

Daar ligt voor ons de ruimte om wraak en vergelding uit handen te geven. We slaan niet terug, want God komt voor ons op. Wij moorden niet, want God zal het vergelden. Wij zijn niet jaloers, want God zal ons niet slecht bedelen. Wij haten niet, want God neemt het voor ons op. Met onze boosheid, onze wonden, onze offers, onze verliezen: wij schuilen bij de Heer, onze God.

Zeker, we protesteren tegen onrecht, doen aangifte bij mishandeling en verdedigen ons bij een bedreiging. We zijn blij met een overheid en een maatschappij die op basis van rechtvaardigheid ingericht is, ook al gaat dat nog wel eens fout. Maar we vinden onze veiligheid bij God, onze redder en rechter. De veiligheid die ontstaat als we zelf wraak nemen, is een gespannen en angstige veiligheid. Maar God heeft gezegd: 'Pleeg geen moord'. Dat werkt bevrijdend. Hij doorbreekt de cirkel van haat en geweld. Hij neemt het jou en mij van de schouders. We worden beschermd voor elkaar. In het gebod van God ligt veiligheid. Hij neemt het voor je op. Er komt ruimte voor liefde en leven tussen de mensen.

Veiligheid begint bij God. Het verbod op moord is een kwetsbaar gebod.

Meneer de Haas heeft het geprobeerd. Hij sloeg niet terug toen hij klappen kreeg bij de fietsenstalling. Protesteerde niet toen zijn collega slechte verhalen over hem vertelde. Meldde de intimidatie van zijn chef niet. Liet zijn dominante buurman bepalen waar de schutting kwam te staan. En werd steeds meer in de hoek gedrukt. Zo leek het van de buitenkant. Hoe kwetsbaar word je eigenlijk, als je afziet van vergelding en vanuit liefde probeert te reageren? Hoe naïef ga je dan door het leven? Maakt het gebod tot liefde niet weerloos? Als jij niet voor jezelf opkomt, wie zal het dan wel doen?

Je hoeft geen criminele mind te hebben, om de gevoelens te herkennen die tot moord kunnen leiden. Als een ander je het bloed onder de nagels vandaan haalt. Als je getreiterd of bedreigd wordt. Als je geslagen of beschadigd wordt. Als je broertje is aangevallen of je zus is aangerand. Dan kan het snel gaan. Zelfs onder familie of vrienden. Dat je geduld opraakt omdat zij altijd weer zit te zeuren. Dat je je zelfbeheersing verliest, omdat hij nooit doet wat je vraagt. Het zit ons in het bloed: jezelf laten gelden, je grenzen duidelijk bewaken en soms een daad stellen.

'Pleeg geen moord', zei God tegen zijn volk. En daarmee snijdt hij deze manier van denken en zelfs deze manier van voelen af. 'Pleeg geen moord'. Stel je voor dat ik iemand tegenkom bij een receptie. En die tegen me: 'Pas op hoor, pleeg geen moord!' Dan zou ik nadenken: hé, waarom zegt iemand dat? Wat heb ik gezegd, waardoor die ander bang is dat gekke dingen ga doen? Heb ik iets laten merken waardoor hij bang is dat ik iemand wel kan vermoorden? Ik kan zelfs boos worden om zo'n uitspraak: wat denkt die ander wel van mij? Hoe kijkt hij eigenlijk tegen mij aan?

'Pas op, pleeg geen moord!' Dat zegt God. Dat vind ik confronterend. Ontmaskerend. Wat ligt erachter dat God dit tegen mij moet zeggen? Veronderstelt Hij dat ik in staat zou zijn om iemand te vermoorden? Hoe kijkt Hij eigenlijk tegen mij aan? Wat voor beeld heeft God van mij? Kennelijk ziet God dat ook voor mij moord niet buiten de horizon ligt. Hij kent die menselijke manier van denken: Sla terug als je geslagen wordt, liefst twee keer zo hard om het hem af te leren. Kom in actie als je je aangevallen of bedreigd voelt, ook al is er nog niets gebeurd. Scheld de ander de huid vol als die zo irritant doet dat je het niet meer verdragen kunt.

Gods gebod ontmaskert. Wie ben ikzelf als mens? Alleen maar verontwaardigd als een moordenaar toeslaat of een dictator weer zoveel mensen heeft omgebracht? Of ben ik zo eerlijk om mezelf te verootmoedigen: 'Heer, breng mij niet in de gelegenheid om te moorden. Laat mij niet over aan mijzelf. Bevrijd mij van dat puur-menselijke denken.' Misschien kun je zo eerlijk zijn om te erkennen dat ook jij het 6^e gebod nodig hebt.

'Pleeg geen moord'. Hij is vermoord. Niet alleen door de joden van zijn dagen. Maar door de mensheid. Hij, die genade, vrede en liefde bracht. Vermoord. Vanuit afgunst, haat en toorn. 'Pleeg geen moord'. Hij had lief. Zonder bijbedoelingen. Ging kwetsbaar en weerloos zijn weg naar het kruis. Geen spoor van wraakzucht of vergelding. Hij had het in de handen van de Vader gelegd. Hoe kwetsbaar leek het. En hoe sterk was het. Let op de Heer Jezus! Dan leer je jaloezie herkennen en loslaten, leer je woede en haat onderkennen en kruisigen en leer je hoe irritaties alles zeggen over jezelf.

In het oude Israël had je vrijsteden. Als je per ongeluk iemand had gedood en daarvoor gezocht werd, kon je daarheen vluchten. Vluchten naar God. Ondanks je aansprakelijkheid. Om een billijk oordeel te vragen. En zelf tot rust te komen in de handen van God. Zo fungeerde in het oude Israël al iets van het Koninkrijk van Christus. Waar je met je aansprakelijkheid kunt schuilen bij Christus. In de veiligheid van zijn liefde.

Van neiging tot moord moet je verlost worden. En meer nog van neiging tot vergelding en haat. Van gevoelens van irritatie en boosheid. Want je zit er zomaar in verstrikt. Dat je haast niet meer op een andere manier denken kunt. Je voelt hoe het wortel schiet in je

hoofd en leven. Je moet ervan verlost worden. Door te kijken naar Christus. Hoe Hij reageerde op zijn haters en moordenaars. Bij Hem leer je jezelf kennen. En ontvang je je veiligheid. Je leert de zachtheid van Jezus volgen. Niet als softe mensen en gemakkelijke slachtoffers. Wel als kwetsbare mensen, die zichzelf kennen en hun veiligheid in Christus hebben gevonden.

Veiligheid begint bij God. Het verbod op moord is een bemoedigend gebod.

'Pleeg geen moord'. We hebben aan de voorkant gekeken: wat bedoelt dit gebod te regelen? We hebben aan de binnenkant gekeken: hoe brengt dit gebod ons bij Jezus Christus. Graag wil ik ook aan de achterkant kijken: waarom geeft de Heer ons dit gebod? Waarom vindt God het belangrijk om ons tegen elkaar te beschermen en ons liefde te leren voor elkaar en respect voor het leven van een ander?

Het is Gods wil dat een mens leeft. God heeft de mens tot leven geroepen. Juist de mens heeft voor God een eigen waarde en beschermwaardigheid. Naar het beeld van God geschapen. God laat door de mens iets van zichzelf zien op aarde. Hij is de bron van het leven. Het leven van een mens heeft waarde in Gods ogen. Ook in situaties dat wij die zin niet ervaren of zien. Dat leert respect voor het leven van een mens.

God wil dat jij leeft. En ook dat hij leeft of zij leeft. Dat leven is meer dan de adem die je haalt en je bloed dat stroomt. Johannes schrijft: Wij zijn in Christus overgegaan van de dood in het leven. Daarom ligt in het 6^e gebod niet alleen de opdracht om het leven van mensen te beschermen, maar ook om in liefde met anderen om te gaan. Wie niet liefheeft, is dood. Maar wie werkelijk liefheeft, met woorden en met daden, die leeft met God. Zorgzame liefde voor de mensen om je heen.

Liefde voor elkaar. Binnen het gezin, de familie, de vrienden, de collega's. De mensen met wie je te maken hebt. Inclusief het niet zodanig irriteren van een ander, dat zonde wordt opgeroepen. Liefde voor al die andere mensen om je heen. Liefde is meer dan ruimte geven. En elkaar vrijlaten. Liefde is ook: zijn of haar schade voorkomen. Iemand waarschuwen en beschermen. Liefde zelfs voor vijanden. Dan blijkt hoe moeilijk dat is. Hoe je Jezus Christus nodig hebt om haat af te leggen en liefde te leren.

Wat die liefde inhoudt? De catechismus geeft een mooie opsomming. Geduld: heb niet zo'n kort lontje. Vredelievend: probeer het goed te maken en te houden. Zachtmoedig: vel niet te snel en te hard een oordeel. Barmhartig: steun de mensen in nood en help ze verder. Vriendelijk: heb een open hart en een bemoedigend woord. Zachtmoedig: ook voor die vervelende mensen. Het wordt niet altijd gewaardeerd en geaccepteerd. Er wordt misschien zelfs misbruik van gemaakt. Misschien wordt het zelfs je dood. En toch geeft het winst voor jezelf, voor naaste en voor God. Je groeit naar het beeld van Christus. Je ontvangt het leven.

'Pleeg geen moord'. Waarom niet? Omdat God van je houdt. En van de ander. Omdat Hij mensen redden wil. Uit de strikken van haat en geweld, van zonde en dood. Omdat Hij je tot het leven roept. Je veiligheid begint bij God. Dat vraagt om vertrouwen op hem. En om liefde voor anderen. Dat is het Koninkrijk van God.

Amen